

FURYJA (35) *sb f*

-ri- (21), -ry- (13), -rii- (1).

sg *N* furyjã (7). ◊ *G* furyj(e)j (5). ◊ *D* furyj(e)j (2). ◊ *A* furyją (3). ◊ *I* furyją (13). ◊ *L* furyj(e)j (2). ◊ *pl N* furyj(e) (2). ◊ *A* furyj(e) (1).

Sł stp, Cn brak, Linde XVI – XVIII w.

1. Gniew srogi, niepohamowany; nierozumna zapalczywość, popędliwość [szaleństwo dzikie, popędliwe: wścieczenie – *Furiae Cn*] (33) : A wżákoż nie w ten czás go iuz hámu y gdy go vžrzyłz z zápalonemi oczymá iáko plá wćiekłego/ ále álbo przed tym/ álbo potym/ iż go kęs oná furia ominie *RejZwierc* 81; *PaprPan* E2v; o iego [kościola] krzywdę ábo iáwnie mowili [*Grecy*]/ ábo táiemnie/ prze furyą ludu vpornego/ piáli. *SkarJedn* 265; *KochJez* B; *ActReg* 97; *GórnTroas* 48; *GrabowSet* F2; *WujNT* 511, 512.

W połączeniach szeregowych (3): Tá miłość [rodziców do potomstwa] tedy nye z okrucyństwá/ nie z żadney furiey/ nye z háńbyenya wyráftác ma *GliczKsiąż* G3; wżelka gorzkość/ y furia/ y gniew/ y wrzalkánie/ y złorzeczeństwo/ niech od was odniešione będzie/ ze wżeláką złością *CzechRozm* 244; Tákże w człowieku/ nie ták dziwne ieft/ obžárstwo/ opillstwo/ rošpuftá cielešna/ furia/ y inšze tákíe wády/ ktore z krewkošći iákoby iemu šą wrodzone. *PowodPr* 17.

W charakterystycznych połączeniach: furyja popędliwa, zapalczywa, zasepiona.

Zwroty: »do furyjej, w furyją przyjšć« (1 : 1): *Krol Swecki*/ *Henryk*/ ffurią [*lege: w furyją*] przyšzedł/ á práwie rozum štráciwšzy *Tyránem* šię štał *BiałKaz* L3v; á šercá ná bráty záwašnione škládaycie/ poki do wjeftšzey furiey nie przydžicie. *SkarKazSej* 673b.

»do furyjej przywodzić« (1): máła zelšywošć [...] do furiey nas przywodzi. *SkarKaz* 314a.

Wyrażenie: »furyja szatańska« [*szyk 1 : 1*] (2): *WujNT* 32; Vgonošci heretycy poburžyli [*domy bože*] y podšypawšzy prochy šzátáńšką furyą y šercem obáli. *SkarKaz* 456b.

Szeregi: »(ani, nie) gniew i (ani, ale) furyja« (3): rodzicy gdiby šie im przydáło nyeyáko kárác šyná/ niechay áni z gnyewu/ áni s furiey yákyey tego nye czynyá. *GliczKsiąż* G3; *RejZwierc* 80v; *OrzJan* 35. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»moc i furyja« (1): Czáfem y špráwiedliwi ludzie bywáią przymušzeni mocą y furią złey požádliwošći/ wiele y czynić y ćierpieć *WujNT* 546.

»furyja i popędliwość« (1): Bolešne [*prowadzenie Chrystusa do Annasza*] dla zapálczywey furiey y popędliwošći *Zydowškiej* *LatHar* 316.

»furyja a szaleństwo« (1): Abowiem gniew bez rozmyšłu tedy go mądrzy ludzie nie zową gniewem/ ále furią á šzaleńštwem. *RejZwierc* 80v.

Wyrażenie przyimkowe: »z furyją« (8): y dzis naydzie wyele tákich rodzicow šrogich/ okrutnych/ y dziwnych/ ktorzy ledá o co z wielką á záfšpyoną furią by wjeć chcieli scyác á zárázem zyješć/ dziecyom á šynom šwym šyáýá/ háńbyá/ šromocą/ á one okrutnie karžą/ albo [...] kátuyá. *GliczKsiąż* G2v, F8v; *BielKron* 250; *GórnDworz* Dd7; *SkarŽyw* 243; *GošłCast* 50.

~ *Szeregi:* »acerbe i z furyją« (1): Przeto acerbe y zfuriją šwiatu dixit *ActReg* 4.

»z gniewem i furyją« (1): y vkołátáli go [*poganie Abramiusza*]/ włoczác po miešćie z wielkim gniewem y furyą. *SkarŽyw* [236]. ~

a. *Gniew srogi, ale zasłużony i sprawiedliwy, na określenie gniewu bożego; furor Vulg (3)* : Gdyś w gniewie moy Boże/ vznay krewkość moię/ A zátym miárkowác chćiey furyą łwoię *GrabowSet K3v*; y nátrząfáli fie z Prorokow: ták długo aż furia Pánfka przypádłá ná lud iego *PowodPr 11*.

Szereg: »nie gniew ani furyja« (1): Czego fię Dawid bał/ mowiac: Pánie nie w gniewie áni w furyey karzy mię [*bibl: Domine, ne in furore tuo arguas me neque in ira tua corripas me*; PANIE, nie w zápalczywości twéy łtrofuy mię/ áni w gniewie twoim karz mię. *WujBib Ps 6/2*]. *SkarKaz 384*.

2. mit. *Jedna z trzech bogiń zemsty, prześladowujących wszystkich przestępców za życia i po śmierci [Furiae — boginie szaloności, które sie każdego złego uczynku i łotrowskiej sztuczki mszczą Mącz 141b; – trzy bogini szaleństwa, które w piekle męczą złośniki Calep; niewiasta abo białagłowa zła, jędza, jaszczurka — furia, Helenam się vocat Virgilius Cn] (2)* : Megaera, Iedná z bogiń albo yędz piekielnych ktore furie bywaią zwane. *Mącz 213d*.

W przen (1) : Iż iednemu przypádnie s óżáfem dobrotliwa [*planeta*]/ A drugyemu z niezczęcím ná włzytkim złościwa. Ze y źwirzę y człowiek łnádnie w ten czás zginie/ Niźli oná furia s powietrza ominie. *RejWiz 130*.

Synonimy: **1.** *gniew, popędliwość, szaleństwo, zapalczywość; a. gniew, zapalczywość; 2.* »bogini piekielna«, »bogini szaleństwa«, »bogini szaloności«, »bogini wściekłości«, »jędza piekielna«.